CRISI I COVID-19? AUTODEFENSA FEMINISTA

VIOLÈNCIA MASCLISTA I PRECARIETAT CAPITALISTA: LES PANDÈMIES AMB ROSTRE DE DONA

*Ampliacaió de l'article de Georgina Monge publicat a La Directa el dia 2 de juliol de 2020
https://directa.cat/pandemies-amb-rostre-de-dona/

La pandèmia sanitària de la Covid-19 s'està estenent a una velocitat vertiginosa. I de la mà d'aquesta pandèmia, s'està expandint també una de les xacres més Çpersistents i cruents de la nostra societat: la de la violència masclista i totes les desigualtats de gènere sobre les quals s'assenta aquesta violència.

La violència masclista és aquella que exerceixen els homes contra les dones. **Es tracta d'un tipus de violència que és estructural al mateix sistema capitalista patriarcal:** constitueix una manifestació de les relacions de poder desiguals entre homes i dones. La violència masclista ha servit i serveix com a mecanisme de disciplinació, a través del qual es força les dones a una situació de subordinació respecte als homes. L'objectiu d'aquesta violència és, directament o indirecta, sotmetre les dones i mantenir les relacions jeràrquiques i desiguals de gènere, les quals són indispensables per al funcionament del sistema. El capitalisme patriarcal no se sostindria sense totes les tasques de reproducció social que realitzen les dones de manera gratuïta. I d'aquest treball se'n beneficien en primer lloc els homes, que no han d'assumir la càrrega de treball que suposa, i també l'estat, que s'estalvia de produir des de l'àmbit públic el que han d'acabar assumint les dones dins les llars de manera privada i precària. Així doncs, en paraules de Maria Jesús Izquierdo, es produeix una relació d'explotació, ja que hi ha una transferència sistemàtica i no recíproca de recursos de les dones (que produeixen el treball de reproducció social) cap als homes i l'estat (que es beneficien del treball de reproducció social que duen a terme les dones).

Amb l'objectiu de reduir l'expansió de la Covid-19, l'estat espanyol va decretar l'estat d'alarma el passat 14 de març,[1] el qual va imposar un confinament forçat i limitacions de circulació ciutadana. Aquest context ha comportat una major dificultat per a moltes dones a l'hora d'accedir als canals habituals per denunciar les seves situacions de violència masclista i per demanar ajuda al seu entorn i als serveis de referència.

La violència masclista pot prendre moltes formes, però una de les més reconegudes és la violència per part de parelles o exparelles. El confinament ha tancat les víctimes de violència masclista amb els seus maltractadors i, per tant, ha fet que aquestes dones hagin de lidiar simultàniament amb la pandèmia sanitària, la de la violència masclista i, en molts casos, també l'econòmica. En aquest context, experts en violència masclista com Miguel Lorente ja han alertat que l'augment d'hores de convivència pot comportar una major sensació d'impunitat i seguretat per part dels agressors que acabi agreujant la situació de violència masclista de les dones.

Ens volem vives! i amb vides dignes

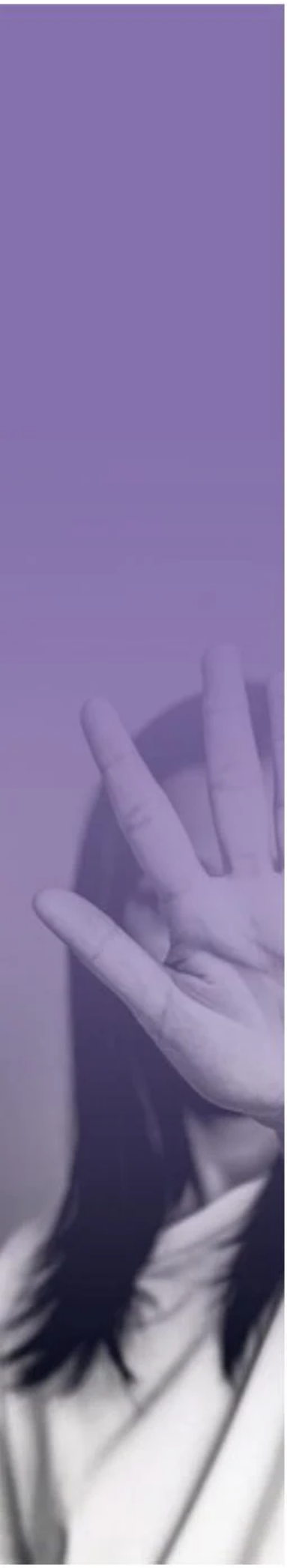

Les dades apunten a un augment de les violències masclistes. Només en el període que va del 16 de març al 30 d'abril, a Catalunya es van incrementar un 88% el nombre de trucades al servei contra la violència masclista, i en els primers dos mesos d'estat d'alarma es van comptabilitzar 900 casos nous de dones en situació de violència masclista, segons les dades dels centres d'atenció a les dones del Principat de Catalunya.

Nombre de trucades mensuals als telèfons d'atenció a les dones als Països Catalans

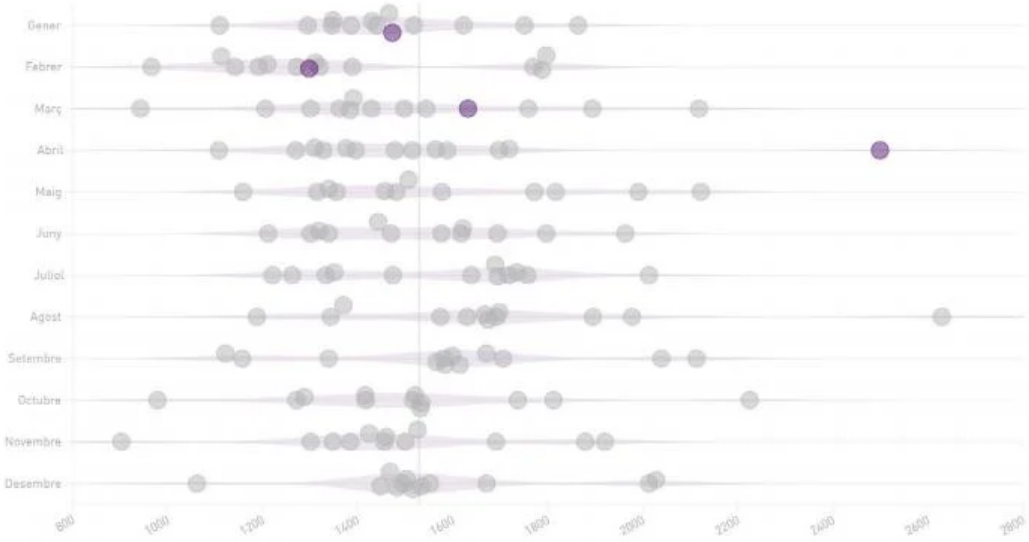

Font: http://estadisticasviolenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/

L'abril de 2020 es van rebre 2.499 trucades al conjunt dels Països Catalans, la segona xifra més alta de trucades en 12 anys, només superada l'agost de 2016.

Entre 2008 i 2020, les dades més altes, tant de trucades com de nombre de denúncies, les trobem als mesos d'estiu (juliol, agost i setembre), mesos amb més convivència, fet que posa en relleu, un cop més, que el confinament és i ha estat un factor de risc per a la violència masclista.

En general, quan parlem de violència, una dada interessant a tenir en compte és el nombre de denúncies interposades. Però en un context d'enormes dificultats per poder sortir al carrer i posar una denúncia, aquesta dada resulta menys explicativa del fenomen. De fet, el ministre de l'Interior, Grande-Marlaska, exposava fa unes setmanes que les denúncies per violència masclista havien baixat un 40%. El positivisme que mostrava contrastava amb les dades negatives que es presentaven en paral·lel des del Ministeri d'Igualtat, en què s'exposava l'augment de trucades que havien fet les dones als serveis de violència masclista. I l'optimisme de Grande-Marlaska també es veia enfosquit si es comparava el descens d'un 40% de les denúncies per violència masclista amb la caiguda de les denúncies generals en el mateix període, que va ser d'un 83%. Si totes les denúncies cauen, és normal que també caiguin les interposades per violència masclista. El que ens hauria de preocupar és que aquestes darreres hagin caigut la meitat del que ho han fet les denúncies en general. Una altra dada rellevant és que la donada el passar 9 de juliol pel Col·legi de l'Advocacia de Barcelona que ha assistit més d'un miler de supervivents de violència masclista i situa la violència masclista com a primera causa de demanda d'advocades durant el confinament.

Si analitzem les dades per tipus de violència, s'observa com la que s'està reportant més és la violència psicològica (més del 90% dels casos), seguida de la física (gairebé un 40%), l'econòmica (al voltant del 7%) i la sexual (2,5%). A més, cal tenir en compte que hi pot haver simultaneïtat en tots aquests tipus de violència.

L'última dada que no podem perdre de vista és que, enguany, **als Països Catalans, 17 dones han estat assassinades, víctimes de violència masclista,** 6 durant el període de confinament.

A més de les violències per part de parelles o exparelles, les dones estan exposades a altres tipus de violència. Una d'elles és la violència que els agressors empren cap a fills/es per tal de danyar també la pròpia mare. També la violència cibernètica (*sexpreading* o ciberassetjament), que és un tipus de violència que pot venir d'abans i mantenir-se durant el període de confinament, o bé que pel fet de no poder sortir de casa es pot haver activat (de fet, es tracta d'una forma de control a distància efectiva per part d'agressors).

Alhora, tant durant el període de confinament total com en els períodes posteriors d'obertura progressiva, les dones han seguit exposades a la violència en l'àmbit social i comunitari. L'espai públic també pot esdevenir i/o ser percebut com un espai insegur per a moltes dones, ja que la limitació de la circulació ciutadana ha fet que el trànsit de persones pels carrers sigui molt menor. Això ha impedit que es pogués dur a terme una vigilància comunitària que, en ocasions, serveix per obstaculitzar el risc de patir situacions de violència masclista a l'espai públic (alguns dels factors de percepció de seguretat a l'espai públic, per a moltes dones són veure gent i poder ser vista, poder escoltar i ser escoltada... i aquests factors han estat molt limitats arran del confinament).

Així, qualsevol dona pot patir violència quan fa alguna de les sortides permeses, però les més exposades a aquesta violència a l'espai públic han estat les treballadores de serveis essencials i les que s'han vist obligades a seguir treballant presencialment: personal sanitari, caixeres dels supermercats, cambreres d'hotel, treballadores de residències de gent gran, dependentes de farmàcies, etc. En aquest sentit, és molt important no perdre de vista la qüestió de la classe social i el gènere quan analitzem la pandèmia i la violència que es pot haver activat.

Per començar, la por de perdre la feina o no poder pagar la hipoteca genera un estrès que, de manera absolutament injustificada, pot activar situacions de violència. A més no és el mateix passar el confinament en 50 m2 que en 150 m2, igual que no és el mateix passar-lo tenint una sortida a l'exterior (balcó o pati) que no tenint-la. També hi ha una qüestió de classe, si ens fixem en els col·lectius en situació d'especial vulnerabilitat: dones que treballen en l'economia submergida i que poden ser més dependents que mai de les seves parelles (treballadores de la llar que treballen sense contracte,[2] migrades, prostitutes...) i dones amb pocs recursos econòmics que no tenen accés a les TIC bàsiques per una qüestió material o per una qüestió de competències digitals (en aquest sentit, les dones grans són molt vulnerables, ja que veuen molt dificultada la seva possibilitat de demanar ajuda).

Malauradament, aquestes no són les úniques violències que patiran les dones arran de la crisi derivada de la Covid-19. Més enllà de les violències masclistes que s'han produït des que va esclatar la crisi sanitària, les dones es veuran exposades a una violència econòmica que exerceix el capitalisme patriarcal sobre elles i que, arran de la crisi de cures i econòmica derivades de la pandèmia, molt probablement s'agreujarà. I això pot fer augmentar la situació de vulnerabilitat, precarietat i pobresa de les dones.

No es disposa de dades actualitzades de les taxes de pobresa durant la pandèmia, però sí que sabem que la pobresa té rostre femení. L'any 2018, del total de persones en risc de pobresa o exclusió social als Països Catalans, gairebé un 55% eren dones. La taxa de pobresa és al voltant del 20% arreu del territori, fet que suposa que més de 2.700.000 persones es troben en situació de vulnerabilitat, de les quals gairebé 1.500.000 són dones.

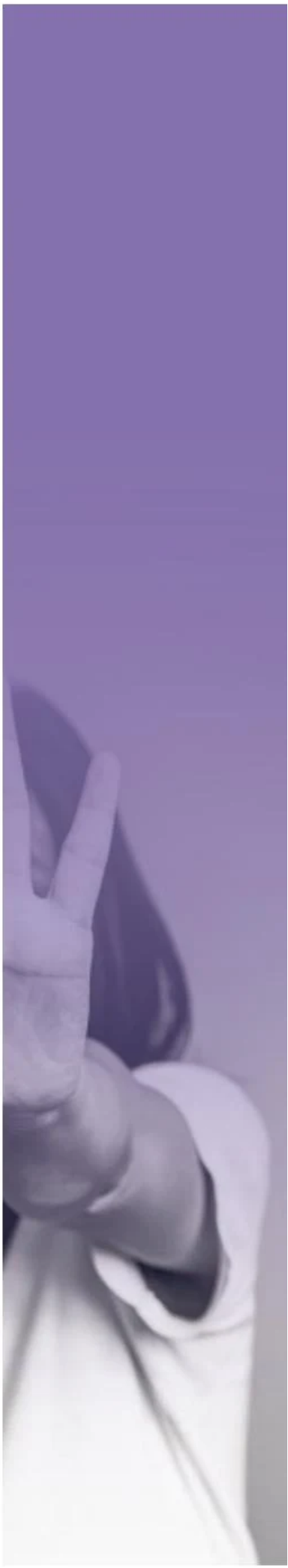

La vulnerabilitat no només la trobem en el risc d'exclusió social: les dones també pateixen més precarietat i pobresa al mercat laboral. En primer lloc, hi ha l'escletxa salarial, que l'any 2017 se situava per sobre del 20% als PPCC. Això implica que, per cada 10 hores treballades, les dones en cobren només 8 en termes de sou dels homes. La diferència salarial de gènere és més gran en contractes indefinits, però

es manté també en les franges més baixes. En aquest tipus de contracte més precaris i temporals, els sous se situen molt per sota la mitjana, fet que impossibilita al conjunt de la classe treballadora poder tenir unes vides dignes. És per això que la gestió que s'ha fet de la pandèmia ha desprotegit les classes populars, en especial les dones, que en situacions normals tenen salaris més baixos, menys estalvis i menys capacitat per fer front econòmicament a tot el que ha suposat el confinament. I encara més aquelles persones sense un contracte laboral o que treballen en l'economia submergida.

A més, només en el primer mes d'estat d'alarma, al conjunt dels Països Catalans 1.123.490 treballadors i treballadores es van veure afectades per un ERTO, i aquesta xifra ha continuat augmentant des de llavors.

Les dades no mostren quants d'aquests ERTOS han afectat dones. El que sí que coneixem són les dades d'atur registrat als Països Catalans, i veiem com aquest maig hi ha hagut 438.593 homes a l'atur i 559.762 dones, fet que significa que **hi ha un 27,6% més de dones que d'homes a l'atur.** Tot i això, si ho comparem amb dades d'abans de la pandèmia i agafem dades del febrer del 2020, veiem com aleshores hi havia un atur registrat de 344.105 homes i 474.936 dones, que significa un 38% més de dones que d'homes a l'atur. Per tant, **ara hi ha moltes més dones i homes a l'atur, però proporcionalment l'atur ha pujat més per als homes que per a les dones**. Partint d'aquesta idea, si mirem com ha augmentat l'atur registrat comparant dades del maig del 2019 amb l'abril del 2020, veiem com l'atur per a les dones ha augmentat un 24% i, per als homes, un 39%. Així doncs, ha augmentat moltíssim tant per a homes com per a dones, però l'augment és més notable entre ells que entre elles. Això significa que s'està produint el mateix fenomen que va tenir lloc amb la crisi econòmica del 2008: **la igualtat negativa, que precaritza tota la classe treballadora, i equipara els homes a les males condicions laborals que tradicionalment han tingut les dones.**

Persones a l'atur als Països Catalans

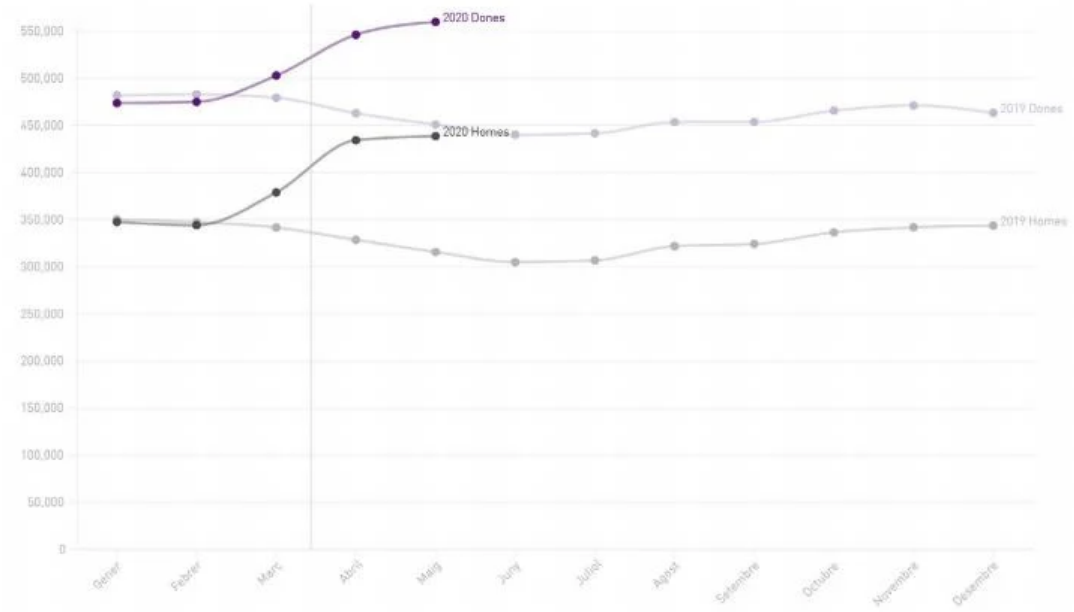

https://www.sepe.es/HomeSepe/que-es-el-sepe/estadisticas/datos-avance/datos.html

A més, la pandèmia sanitària ha comportat molts canvis en tots els treballs de reproducció social. Les cures estan recaient més que mai sobre les llars i, en paraules d'Amaia Pérez Orozco, les llars són institucions econòmiques profundament desiguals pel que fa a gènere. Enmig d'aquesta pandèmia, les dones estan assumint les cures en major grau que els homes i, a més, estan flexibilitzant les seves condicions laborals per poder fer-ho. Els estudis realitzats també demostren que les dones que treballen des de casa i tenen fills/es tenen nivells més alt d'estrès que els homes,

ja que està recaient sobretot en elles el seguiment escolar de les criatures. De fet, en un estudi de Lídia Farré i Libertad González titulat *Qui s'encarrega de les tasques domèstiques durant el confinament? Covid-19, mercat de treball i ús del temps a la llar*, les autores mostren com, efectivament, aquesta pandèmia sanitària ha modificat el repartiment de les tasques de la llar. Els homes dediquen més hores a algunes tasques com neteja, menjar o educació dels fills/es. Però aquest augment no és proporcional a l'augment de treball que s'ha generat a les llars arran de la pandèmia i, per tant, les dones presenten una càrrega de treball superior als homes. Concretament, **els homes estan dedicant un 30% del seu temps a tasques de reproducció social no remunerades, i les dones un 56%.** Tot plegat provoca una clara **sobrecàrrega de treball i una pobresa de temps entre les dones**.

Aquesta sobrecàrrega només fa que agreujar una situació de desigualtat que persisteix al llarg del temps. Als Països Catalans, el 89,85% de les excedències laborals per tenir cura de familiars durant el 2019 les van agafar dones. Del total de persones inactives al mercat laboral per realitzar tasques de la llar, el 87,90% són dones. I és que, segons la darrera Enquesta de l'ús del temps (2009-2010), les dones fan el 63,64% de les tasques de la llar i la família. Hi dediquen 4 hores 21 minuts de mitjana cada dia, cosa que representa gairebé el 20% del temps que té un dia i gairebé dues hores més cada dia del temps que hi dediquen els homes.

Tot això té conseqüències en la qualitat de vida de les dones, però, especialment, les fa més dependents i vulnerables econòmicament. Aquest repartiment desigual de taques a la llar té conseqüències directes al mercat laboral: del total de persones treballadores a temps complet, prop del 42% són dones, mentre que les dones representen més del 70% de les treballadores a temps parcial. Una feina remunerada parcial, per poder combinar-la amb les tasques reproductives no remunerades té com a conseqüència salaris i pensions més baixos per a les dones.

Així doncs, aquesta pandèmia ha comportat un aprofundiment de la desigualtat en els usos del temps a les llars, fet que tindrà greus conseqüències per a la sostenibilitat econòmica de les dones de classe treballadora.

Per últim, cal no perdre de vista que un col·lectiu molt exposat a la Covid-19 són totes les dones que treballen en les tasques de reproducció social de manera remunerada o no. El 65% de les persones que treballen a primera línia de la pandèmia són dones. El diferencial de contagis de gènere, després de 3 mesos d'estat d'alarma, ha estat de més del 17%: fins al 17 de juny hi ha hagut 15.909 dones més que han donat positiu de Covid-19 que homes. Aquest fet s'explica perquè les dones són qui ocupa majoritàriament els serveis essencials i qui ha treballat en pitjors condicions de protecció, per exemple, a les residències de gent gran. Alhora, amb tota probabilitat també són les dones les qui estan tenint cura dels familiars malalts per Covid-19 dins les llars.

Per tot plegat, és evident que no tan sols ens estem enfrontant a una crisi sanitària, sinó que som davant d'una crisi econòmica i de cures que és sistèmica. Les violències masclistes són inherents al sistema capitalista patriarcal: aquest sistema necessita, per al seu propi funcionament, les desigualtats de gènere sobre les quals s'assenta la violència. Aquest sistema no se sostindria sense uns rols de gènere que fomenten unes identitats masculines agressores. No se sostindria sense tot el treball de reproducció social que duen a terme principalment les dones, i majori-

tàriament sense ser remunerat. L'acumulació i el benefici capitalista no s'engreixa si no és a expenses de la precarietat i la pobresa de la gran part de la població treballadora.

Així doncs, només si posem fi a aquest sistema capitalista i patriarcal posarem fi a totes les violències que patim les dones. Estem davant d'un moment idoni per canviar de marc i començar a pensar en un sistema econòmic i social més socialista i més feminista, que s'orienti al benestar de les persones i que posi al centre allò més important, que no és ni més ni menys que la vida. Perquè ens volem vives i ens volem amb una vida digna.

[1] Real Decreto 463/2020, de 14 de marzo, por el que se declara el estado de alarma para la gestión de la situación de crisis sanitaria ocasionada por el COVID-19: https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2020-3692
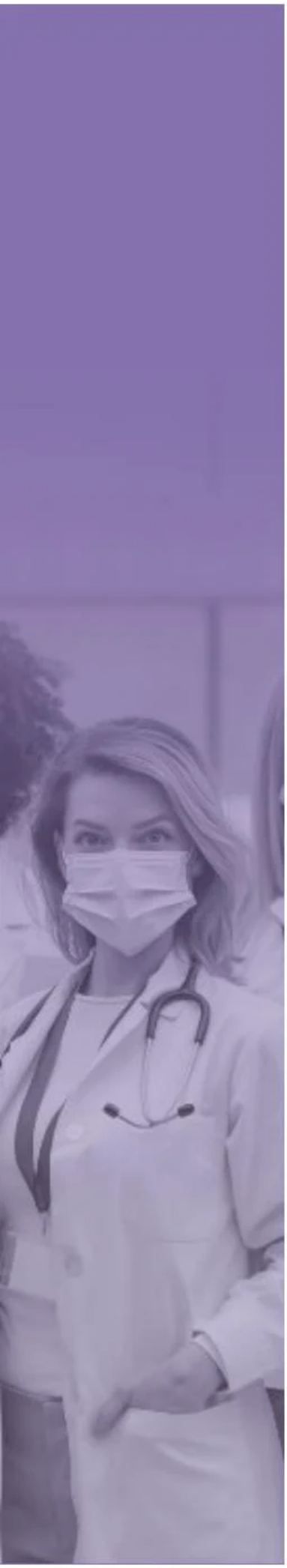
[2] Per a les qui treballen en el Sistema Especial d'Empleades de la Llar, de la Seguretat Social, s'ha previst us subsidi especial, que, tal com s'exposa des del Col·lectiu Ronda, presenta moltes mancances: https://www.cronda.coop/coronavirus/Actualitat/Treballadores-de-la-Llar-subsidi-especial?utm_source=Comunicacions+-Col%C2%B7lectiu+Ronda&utm_campaign=37f51f3baa-EMAIL_CAMPAIGN_2020_04_03_10_26&utm_medium=email&utm_term=0_99f3d0bf8b-37f51f3baa-83961231